

CAPUT PRIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Ezechiel videt currum gloriosum, Deumque in solio et presidentem. Primo ergo videt turbines, nubes et ignem venientia ab Aquilone. Secundo, vers. 5, ex igne videt prodromia animalia quatuor, singula cum quatuor facibus, scilicet hominis, et a dextro ejus leonis, a sinistris bovis, desuper aquilæ, quæ ibant instar fulguris. Tertio, vers. 15, videt quatuor rotas horrendæ altitudinis, plenas oculis, quæ pariter cum quatuor animalibus incedebant: habebant enim spiritum vite. Quarto, vers. 22, videt super animalia firmamentum instar cristalli horribilis, et in eo solium ex sapphiro. Quinto, vers. 26, videt in solio sedentem hominem, superne similem electo, inferne totum igneum et amictum iride (1).

1. Et factum est in trigesimo anno, in quarto, in quinta mensis, cum essem in medio captivorum juxta fluvium Chobar, aperti sunt cæli, et vidi visiones Dei. 2. In quinta mensis, ipse est annus quintus transmigrationsis regis Joachin. 3. factum est verbum Domini ad Ezechielem filium Buzi sacerdotem in terra Chaldæorum, secus flumen Chobar: et facta est super eum ibi manus Domini. 4. Et vidi, et ecce ventus turbinis veniebat ab Aquilone: et nubes magna, et ignis involvens, et splendor in circuitu ejus: et de medio ejus quasi species electri, id est de medio ignis: 5. et in medio ejus similitudo quatuor animalium: et hic aspectus eorum similitudo hominis in eis. 6. Quatuor facies uni, et quatuor pennæ uni. 7. Pedes eorum pedes recti, et planta pedis eorum quasi planta pedis vituli, et scintillæ quasi aspectus æris candentis. 8. Et manus hominis sub pennis eorum in quatuor partibus: et facies, et pennas per quatuor partes habebant. 9. Junctæque erant pennæ eorum alterius ad alterum: non revertentur cum incederent: sed unumquodque ante faciem suam gradiebatur. 10. Similitudo autem vultus eorum facies hominis, et facies leonis a dextris ipsorum quatuor: facies autem bovis, a sinistris ipsorum quatuor, et facies aquilæ desuper ipsorum quatuor. 11. Facies eorum, et pennæ eorum extente desuper: duæ pennæ singulorum jungebantur, et duæ tegebant corpora eorum: 12. et unumquodque eorum coram facie sua ambulabat: ubi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur, nec revertentur cum ambularent. 13. Et similitudo animalium, aspectus eorum quasi carbonum ignis ardentium, et quasi aspectus lampadarum. Hæc erat visio discurrens in medio animalium, splendor ignis, et de igne fulgur egrediens. 14. Et animalia ibant et revertentur, in similitudinem fulguris coruscantis. 15. Cumque aspicerem animalia, apparuit rota una super terram juxta animalia, habens quatuor facies. 16. et aspectus rotarum, et opus earum, quasi visio maris: et una similitudo ipsarum quatuor: et aspectus earum et opera, quasi sit rota in medio rotæ. 17. Per quatuor partes earum euntes ibant, et non revertentur cum ambularent. 18. Statura quoque erat rotæ, et altitudo, et horribilis aspectus: et totum corpus oculis plenum in circuitu ipsarum quatuor. 19. Cumque ambularent animalia, ambulabant pariter et rotæ juxta ea: et cum eleventur animalia de terra, elevabantur simul et rotæ. 20. Quocumque ibat spiritus, illuc eunte spiritu, et rotæ pariter elevabantur, sequentes eum. Spiritus enim vitæ erat in rotis.

(1) Allegorie hæc divinæ naturæ, inquit Rosenmüller, præstissima quæque, quæ singulis quibusdam animalium generibus prava sunt, in se una comprehenduntur, representatio, quam per visionem nomen illi exhibuit, quem ad homines nuntiatur mittere vellet, sane perquam apte huic oraculorum syllogi præmissa est. Varias Ho-

larum Christianorumque de hujus visionis symbolo, et arcana significatione sententias multi exposuerunt, præter antores a Cornelio citatos: Anz. Pfeiffer, in *Dubia veterat.* pag. 768; Campeg. Vitringa, in *Observat.* 8. *Script.* tom. 1, lib. IV, cap. 1, u; Herder, *De Genio poet. Hebr.* part. 1, pag. 160 et seqq.; et Steudlin, in *Symbolis nove*

21. Cum euntes ibant, et cum stantibus stabant: et cum elevatis a terra, pariter elevabantur et rotæ, sequentes ea: quia spiritus vitæ erat in rotis. 22. Et similitudo super capita animalium firmamenti, quasi aspectus crystalli horribilis, et extenti super capita eorum desuper. 23. Sub firmamento autem pennæ eorum rectæ alterius ad alterum: unumquodque duabus alis velabat corpus suum, et alterum similiter velabatur. 24. Et audiebam sonum alarum, quasi sonum aquarum multarum, quasi sonum sublimis Dei: cum ambularent quasi gonus erat multitudinis ut sonus castrorum; cumque starent, demittebantur pennæ eorum. 25. Nam cum fieret vox super firmamentum, quod erat super caput eorum, stabant, et submittebant alas suas. 26. Et super firmamentum, quod erat imminens capiti eorum, quasi aspectus lapidis sapphiri similitudo throni: et super similitudinem throni, similitudo quasi aspectus hominis desuper. 27. Et vidi quasi speciem electri, velut aspectum ignis, intrinsecus ejus per circuitum: a lumbis ejus et desuper, et a lumbis ejus usque deorsum, vidi quasi speciem ignis splendentis in circuitu. 28. Velut aspectum arcus cum fuerit in nube in die pluviarum: hic erat aspectus splendoris per gyrum.

4. ET FACTUS EST. — Conjunctio et, ait S. Gregorius hic *homil.* 1, et S. Augustinus in *Psalm.* IV, necit verba exteriora Prophete cum visione interiori. Prius ergo interior in mente quedam viderat, vel audierat a Deo, quæ subicit, eaque cum aliis quæ postea vidit et audivit quæque hic enarrat, per copulam et conjungit. Verum simplicius et solidius S. Augustinus ibidem, Origenes, Maldonatus et alii hic, notant vocem et per pleonasmum addi more Hebræo, ideoque redundare et superfluo. Hebræi enim *vau*, id est et, ponunt quasi libri vel narrationis exordium, ut patet in libro Exodi, Levitici, Numerorum, Josue, Judicum, Regum, qui omnes incipiunt a *vau*, id est (1).

IN TRIGESIMO ANNO — vitæ Ezechielis, inquit Origenes, *homil.* 1, S. Gregorius, *homil.* 2, et Torriellus in *Chronol.* Verum hoc improbat S. Hieronymus: non enim solent Prophete in publicis scriptis annos consignare a numero vitæ suæ, vel alterius privati. *Secundo*, a 30 anno, » ab ultimo scilicet jrbileo, inquit S. Hieronymus et R. David. *Tertio*, a 30 anno, » scilicet ab anno 18 Josiæ, quo inventus est liber legis, et celebratum pascha solemne; ita Jonathan Paraphrastes Chaldaus quoque, ut ait Maldonatus et Theodoretus, prænuntiata fuit captivitas (de ea enim hic agitur) Babylonica, IV *Reg.* xxii, 16, his verbis: « Ecce, ego adducam mala super locum istum, etc., omnia verba legis quæ legit rex Juda; » ab illo enim anno 18 Josiæ usque ad annum 5 transmigrationsis Joachin præcisè sunt anni 30. Rursus insig-

et *Prophetar. interpretat.* pag. 262 et seqq. Quibuscum conferri potest Bochartus in *Hieroz.* part. I, lib. III, cap. 7, tom. II.

Ceterum, hanc plene uniuscujusque partis hujus visionis varios sensus enucleavit noster doctissimus interpres, ut nominis notas pancticissimas quasdam huic luxuriant et complete explanationi subijcere opus sit.

(1) Notat Vatablus *vau*, in principis librorum apponit, tantum convertere futura in præteritum.

nis quidam chronologus censet hunc esse annum 30 regni Astyagis, avi Cyri. *Quarto* et certius, Noster Prado: « In trigesimo anno, » ex quo, inquit, cepit regnare Nabopolassar, pater Nabuchodonosoris, et conditor monarchiæ Chaldæorum. Ab anno enim 1 Nabopolassar publica auctoritate constituta est æra, a qua Babyloni annos numerabant, et publica instrumenta consignabant. Sicut ergo Daniel, Esdras et Nehemias consignant sua monumenta per annos Cyri, Darii, Artaxerxis, regum Persarum, quia inter eos debebant, eisque erant subjecti: ita et Ezechiel per initium regni Chaldæorum sua oracula consignat, quia inter Chaldæos agebat, eisque cum omnibus Judæis, ipsaque Judæa erat subditus. Id ita esse patet ex eo quod Nabopolassar, teste Josepho, lib. I *Contra Apion.*, regnavit 19 annis. Et successit filius Nabuchodonosor qui cepit regnare anno 4 Joakim. Porro Joakim regnavit annis 11, a quibus demum annos 4 quibus ante Nabuchodonosorem regnavit Joakim cum patre ejus Nabopolassar, remanent anni Joakim septem, quibus adde annos 5 Sedecie (idem enim est annus 5 Sedecie et 5 transmigrationsis Joachin, ut patebit vers. 2) habebis annos 30 quos querimus. Sic etiam Sinenses annos suos numerant et consignant per annos regis eo tempore regnantis, nec aliam habent æram, uti testatur P. Nicolaus Trigault *œtula* 5 testis, lib. I *De Exped. Sinensi* (2).

Obijcit contra hanc sententiam insignis Chronologus: Nabonassar, a quo æra Babyloniorm

(2) Cum duplici æra insignis sit vaticinium Ezechielis, inquit Pradus, earumque altera ad Judæorum republicam pertinet (vers. 2), necesse est alteram, id est annum transmigrationsis ad Chaldæorum republicam (in qua vixit vates) esse referendam. Favet huic sententiæ Probata tam apud Babylonicos hæc scriptura, atque adeo Chaldæorum se consuetudini accommodasse, quemadmodum postea fecerunt Daniel, Aggeus, etiam et Zacharias, atque Esdras, qui omnes, utpote subditi Babyloniis vel Persis, eorum regum annalibus sua instrumenta communi-

consignatur teste Ptolemæo, 123 annis præcessit Nabuchodonosorem et Ezechielem: ergo nequit esse is, cuius anno 30 cepit hic prophetare Ezechiel. Respondeo Nabonassar alium esse a Nabopolassar nostro; ille enim hunc antecessit 123 annis. Id patet tum ex aliis, tum ex Ptolemæo, qui lib. V *Almagest.* cap. xiv, asserit annum 5 Nabopolassar fuisse 121 a Nabonassaro. Nabonassar enim cepit regnare anno 9 Joatham regis Juda, olympiadi 3, anno 4, ante Alexandrum Magnum anno 412. Nam Ptolemæus tradit Alexandrum mortuum esse æra Nabonassar 424; ab hoc enim Nabonassar, Ptolemæus, qui floruit sub Adriano Imperatore, testatur lib. III *Almagest.* cap. viii, se habuisse præcisæ astronomicas observationes usque ad sua tempora. Porro hunc Nabonassar censet Genebrardus in *Chronol.*, et alii, fuisse Salmasar: melius Scaliger, lib. V *De Emend. temp.*, et ex eo Torriellus, aliique multi censent fuisse Baladan regem Babylonis, de quo IV *Reg.* xx, 42, et *Isaia* cap. xxxix, 1. A Nabonassar ergo Ptolemæus numerat et consignat annos Cambysis (ait enim annum Cambysis 7 esse 225 ab anno primo Nabonassari), Dairi, Alexandri, Ptolemæi Philadelphi, Augusti et Adriani. Noster vero Nabopolassar, vel, ut Josephus, lib. I *Contra Apion.*, vocat, Nabulassar, fuit pater Nabuchodonosoris Magni, ut docet Eusebius, Bellarminus in *Chron.*, Scaliger et Josephus, qui et lib. X *Antiq.* cap. xi, ex Beroso vocat eum Nabuchodonosorem Seniore. Porro ab hoc Nabopolassar, æque ac a Nabonassar, æram annorum fuisse constitutam docet disertè Scaliger, lib. V *Emend. temp.*, dicens pag. 217: « Nabopolassar, qui a Beroso Chaldeo *Ναβουπόσσαρος* citante Josepho, sed emendatius ab Eusebio *Ναβουπόσσαρος*, quomodo et a Ptolemæo dicitur. Is igitur Nabopolassar fuit pater Magni Nabuchodonosoris, ut testatur idem Berosus apud Josephum et Eusebium, qui totius Syriæ et Asiæ imperium obtinuit. Quare ab initio ejus imperii æra instituta, ut a Nabonassaro. Primusque ejus annus consurgit a 123 Nabonassari. Hæc æra imprimis Biblicæ historiæ studiosis notanda est, cum sit ea qua utitur Ezechiel Propheta: qui in Chaldaea prophetans æra, qua tunc Chaldaei utebantur, tempora signat. » Confirmatur, quia non est alia æra communis et publicæ illius ævi, a qua hunc annum trigesimum Ezechielis accessere possumus. Accedit, quod ab hoc Nabopolassar, id est Nabuchodonosore Seniore eversa esse Niniven, anno 43 Josias regis Juda, asserat S. Hieronymus, *Præfat. in Jonam*, et alii. Idem colligitur ex Tobia, cap. xli, vers. 16, et ex Josepho, lib. IX *Antiquit.* cap. xi, uti ostendit *Jerem.* cap. ii, 2. Hoc si verum est, non est dubium exinde æram Babyloniorum esse constitutam, perinde ut Persarum constituta est ab anno 4 Cyr, Græcorum ab 4 Alexandri. Nabopolassar enim eversa Ninive, que erat sedes regum Assyriorum, eorum monarchiam evertit, et transtulit in se ad Babylonios, perinde ac Cyrus

ad Persas, Alexander ad Græcos. Unde tunc in Scriptura nullos Assyriorum reges legimus, sicut legimus eum Nabonassaro, sive Baladan rego babilonis, in Ninive regnasse Sennacherib regem Assyriorum, et post eum Asarhaddon. Causa erroris P. Pradi et aliorum, qui Nabonassar confuderunt cum Nabopolassar, putantes hos duos unum esse eundemque, fuit, quod Chaldaei idem, aut fere idem sint hæc nomina, Nabonassar, Naboneser, Nabuchodonosor, Nabopolassar, Nabopolassar, ut ostendit Scaliger lib. V; unde et Alfonsini eundem faciunt Nabuchodonosor et Nabonassar; et in Albatenic Nabonassar Ptolemæi semper vocatur Nabuchodonosor.

IN QUARTO, — scilicet mense, ut sequitur. Ita Septuaginta, quod enim nos præponendo vocem mensis, dicimus, in quarto mense die quinta, hoc Hebræi eam postponendo, dicunt: « In quarto in quinta mensis. » Mensis hic quartus, vel fuit Tebet, id est januarius; hic enim est quartus ab octobri, a quo Hebræi incipiebant annum communem et profanum. Ita S. Hieronymus. Vel potius est Tammus, id est junius, vel partim junius, partim julius. Hic enim est quartus a Nisan, id est a martio, a quo incipiebant annum sacrum, quo utitur sacra Scriptura, et scriptores hagiographi. Ita Chaldaeus.

JUXTA FLUVIUM CHOBAR. — « Chobar » est Euphrates (hic enim alluit Babyloniam, in qua Ezechiel erat captus), ut volunt Rabbinii, et ex his Maldonatus, aut potius est rivus, vel ramentum Euphratis (1). Euphrates enim, æque ac Nilus in Ægypto, juxta Babylonem in varios rivus se dividit. Dicitur est « Chobar, » ab aquarum copia: hebræum enim et Chaldeum כְּבַר *keber* cerebrum, copiosum, multum significat: aut, ut Plinius, lib. VI, cap. xxvi, a Chobare præfecto, qui Euphratem fudit, deducto ex eo rivo Chobar: ne nimis præcipiti, copioso et violento cursu Babylonem infestaret vel obrueret.

APERITI SUNT COELI, — q. d. Videbatur mihi caelum, id est ether, ex hiatu in eo apparente, et fulguribus intermicantibus dividi et aperiri. Sic Silius Italicus, lib. IV:

Ruptoque polo micat ignibus æther.

Et Status:

Subita face (id est fulgure) rumpitur æther.

Hæc omnia non revera fiebant, sed per visionem symbolicè objiciebantur phantasie Prophetae, ut attentionem ejus excitarent; et majestatem Dei, ejusque cursum Cherubici representarent. Aperiri enim videbantur coeli, ut Deum currumque ejus, in celo quasi clausum et invisibilem conspiceret.

(1) Chobar (vel Chaboras, juxta Ptolemæum) cunus et hic et infra, iii, 15, 23; x, 15, 22, mentio facta, est flumen Mesopotamiæ quod oritur supra Rasenam in montibus Masis, atque prope Cirossiam (olim Characis) Euphrati illabitur.

Simili ratione, Christo baptizato, aperti sunt coeli, *Matth.* iii, 16, et Stephano martyrium obeunt, *Act.* vii, 56. Quamquam in baptismo Christi, non per phantasiam, sed oculis corporeis vidit tam Christus, quam reliqui astantes, hiatum quemdam in celo, ita ut celum videretur aperiri, ut cum Jansenio, Suarez et aliis docui, *Matth.* iii, 16.

ER VIDI — imaginaria et mentali visione: si quis insuper oculis corporeis eum hæc vidisse contendat, non oblectabor (1).

VISIONES DEI, — id est mirabiles, magnificas, divinas. Sic vocantur cædri Dei, montes Dei, id est excelsi et maximi. *Secundo*, « Dei; » quia Deus hæc visiones ei objiciebat, non phantasia, non Angelus, q. d. Non seminavi, non finxi; sed a Deo accepi que narraturus sum.

Querens cur juxta aquas Ezechiel et Daniel viderint suas visiones, et mysteria divina?

Respondet R. Salomon et R. David, Spiritum Sanctum nunquam Prophetis locutum nisi in Terra Sancta, puta in Judæa; ideoque Jonam fugisse in Tharsis, quasi Spiritum Sanctum, et spiritum prophetie posset effugere. Si quando vero extra Terram Sanctam iis loquatur, non loqui nisi in loco aliquo mundo, qualis est fluvius, et aqua. Verum hæc itabinnica, id est futilia sunt. Respondeo ergo causam esse, quia Propheta juxta fluentia, quasi loco silenti et ameno, et suavi murmure aque, quasi musica Elisei (vide historiam IV *Reg.* cap. iii, 45), delectati et excitati, mentem in Deum elevabant, itaque per orationem et contemplationem ad visiones et raptus divinos se disponebant. Ita Prado. Hinc et Poeta cum Musis adamantur et adamant fontes Heliconis, ut sublimiore conceptu et voce loquantur. Poeta enim suis erant Prophetæ.

Mysticam causam dat Apollinaris: Quia, inquit, Spiritus Sanctus, qui Prophetas erudit, comparatur aque, et aquas, id est populos multos, hic docet; atque, ut Theodoretus ait, eos per aquas baptismi regenerat; æque ac per aquas lacrymarum penitentiae abluit, et pristino nitore resilit. Sicut ergo Ezechiel juxta Chobar aperti sunt coeli, ita Christo in Jordane baptizato aperti sunt coeli, et vox Patris insonuit: « hic est Filius meus dilectus. » Denique S. Gregorius, *homil.* 2. « Chobar, » id est gravitas, inquit, est genus humanum, cui peccatorum suorum pondera portant, et defluenti ad mortem, per incarnationem appropriatè dignatus est Christus, qui est Ezechiel, id est virtus Dei.

Symbolice, flumen non est aliud, quam magna vis præterlabentis aque, quo significatur vis prophetie gratiæ, que data est Ezechiel et Prophetis, non fuisse fæstas habitus permanentis, sed instar actualis illuminationis, que velut per trans-

(1) Nolis quidem dubium non est, inquit Rosenmüller, voluisse eum qui hæc litteris consignavit, persuasum sit legentibus, fuisse ea omnia que hic describuntur, oculis suis vere observata.

cursum, more fluentis aque, datur et præterit. Ita S. Hieronymus.

2. IN QUINTA, — supple DIE.

IPSE EST ANNUM QUINTUS TRANSMIGRATIONIS REGIS JOACHIN. — Joachin hic idem est qui et Jeconias, filius Joakim, qui pater Joakim a Chaldaeis caeso, tres menses regnavit, sponteque se tradidit Chaldaeis, qui eum cum suis traduxerunt Babylonem. Unde hæc ejus cum suis traductio non vocatur captivitas, quasi bello et vi capti abductique fuerint, sed transmigratio, scilicet deditiorum. Joachin transmigrante, mox Chaldaei affuerunt in regno Judææ patrum, scilicet Sedeciam: quocirca idem est annus regni Sedecie qui et transmigrationsis Joachin vel Jeconie. Hic ergo annus utriusque quintus præcessit excidium Jerusalem 6 annis; excisa enim est ipsa anno 11 et ultimo Sedecie, qui pariter fuit 11 a transmigrationsis Joachin.

3. FACTUM EST VERBUM. — Quod prius vocavit visionem, hic vocat verbum, scilicet oraculum et prophetiam continentem tam visiones, quam verba et jussa Dei. Vide *Can. I.* Porro hæc captus i visio obscurissima est, et quasi ænigma. Primo, ergo ænigmati ipsius speciem, sequendo et explicando verba textus, proponam. Deinde in fine captus, quid singula symbolice significant, per questionem elucidabo.

AD EZECHIELEM, — ad me. Est enallage personæ, loquitur enim de se in tertia persona. Vide *Can. XVI.* Causam dat S. Gregorius, *hom. 2*, scilicet, ut per hoc indicent Prophetæ, non se, sed Spiritum Sanctum per ipsos loqui.

FUTURUM BUI, — id est filium contemptus: talis enim est Ezechiel, id est fortitudo Dei: quem enim mundus contemnit, hunc Deus corroborat, et favore suo prosequitur.

Allegorice S. Gregorius, *hom. 2*: Ezechiel, ait, id est Christus, qui est fortitudo Dei, est filius Buzi: quia ex populo Judaico, quem propter peritium despexit, incarnari dignatus est.

ET FACTA EST SUPER EUM IBI MANUS DOMINI. — « Manus, » id est potentia, efficacia, impulsus et virtus præpotens, puta Spiritus Domini, non perturbans, ut volunt rabbinii; sed elevans et roborans spiritum Ezechielis ad videndum mysteria divina, et ad prophetandum. Ita Theodoretus et Chaldaeus.

« Manus ergo Domini » vocatur prophetia Domini, tum hic, tum capite iii, 9, et cap. iii, 14 et 22, et cap. viii, 1 et alibi. Atque hinc factum est, ut in vetustis imaginibus Prophetarum, quales vidi in antiquis Bibliis Vaticanis, in quibus Prophetae depinguntur, pingatur supernæ manus ex celo porrecta, et radiis circumdata: quasi index Dei loquentis, suggerentisque Prophetae sua oracula. Cum enim Deum uti in se est, depingere non possent, faciunt Dei cum facie Prophetae (ut illi Deum adæquare videantur) pingere noluerunt; facies enim personam, uti in se est, clarè

representat : sic autem a Prophetis videri non potuit Deus. Unde et Deus ipse ad Mozen ait : « Posteriora mea videbis, faciem autem meam videre non poteris, » *Exod. xxxiii* ; pinguem ergo manum, quasi membrum remotum a facie, et quia manus index est potentiae, impetus et operationis divinae, quae Prophetas ad prophelandum evehit et impulit.

4. Et ecce, — rem miram.

VENTUS TURBINIS, — ventus turbulentus, qui vocatur *turbo*. Unde Theodotion vertit : *Fluvius tempestatis*; Theodoretus ex Symmacho : *Ventus impetu flans*; Septuaginta : *Ventus asferens* aut extollens (†). Hic ventus significat indignationem Dei, et vindictam validam, celerram et impetuosam. Venit ab Aquilone, id est ab Babylone : significat enim Babylonicos, qui ad Aquilonem erant respectu Jerusalem, eam eversuros.

Eodem specie olla accensa venientes ab Aquilone vidit et praedixit Jeremias, cap. i, 13. Ita Theodoretus; licet enim Ezechiel in Babylone esset, ibique haec videret, tamen quia de Juena agit, ita loquitur ac si Hierosolymis esset. Ita Maldonatus. Simile est, *Jerem. xxi*, 19 : « Ecce turbo dominice indignationis egredietur, et tempestas erumpens super caput impiorum. »

NUBES MAGNA, — quasi vehiculum Dei, ait S. Hieronymus; vel potius « magna, » quia tenebrosa erat, ac pluvia, grandine et procellis graviora. Haec « nubes » significat Dei iram, iam tela omnia, et dira in Iudeos hostes suos parantem. Unde, *Sophon. i*, 18, vocatur « dies nebulae et turbis » : nubes enim copiam et inundationem hastarum et telorum significat, ait Theodoretus. De nube haec plura dicam cap. x, 3 et 4.

ET IGNIS INVOLVENS. — Vatablus vertit : *Ignis se recipiens*, q. d. Nubes haec erat ignita, et volumina flammarum sese per totam nubem insinuant et involvunt. *Secundo*, Septuaginta vertunt : *Ignis fulgurans*, id est jaculans fulgura. Hebraice est, *ignis recipiens se* : fulmina enim e nubibus ita emicant, ut cum his convolvi, et se iterum intra nubem receptare videantur : perinde ac cum domus aliqua comburitur, flammæ foras erumpentes, rursus intra domum se recipient, et cum trabibus sese convolvunt et implent, ut his se pascant. Haec omnia significant magnam tempestatem.

Quocirca ignis hic symbolice significat tum aërem Dei punitionem, ut ait S. Hieronymus, tum urbis et templi Jerusalem inflammationem, ut ait Theodoretus.

(†) Juxta H. Bodinum, forsitan primitus legerunt loco מַבְּרַבְּוֹנִים, מַבְּרַבְּוִי אֲדִדְעֻס (part. Ben. in *hiphil*) ou bien eubore מַבְּרַבְּוִי (part. in *hiphil*) quod quidem satis credibile redderet versio Septuaginta et Arabica. Itaque sic vertetur hunc locum : Et vidi, et ecce ventus tempestatis adduxit (vel adducens) ab aquilone nubem magnam, et ignis (erat) involvens se (in medio nubis) et splendor vidique et (nubi salicet).

ET SPLENDOR IN CIRCUITU AUS, — scilicet nubis. Nam in circuitu ignis non poterat non esse splendor, q. d. Nubes haec ignea circumcirca splendorem quasi iridis emittebat. Ita Prado. *Secundo* et aptius, q. d. Nubes haec adeo crebras coruscationes et fulgura ejaculabatur, ut totum circumcirca spatium resplenderet : ignis enim fulgurans et procellosus, non iridem, sed fulgura evomebat. Ita Maldonatus. Splendor hic significat terribilem Dei presentis majestatem et gloriam, quae se in reorum horribili supplicio ostendit. Ita Theodoretus et Polychronius.

ET DE MEDIO AUS. — Non nubis, ut vult Chaldaeus; sed ignis, ut patet ex Hebraeo et Septuaginta. Unde et Noster explicans subdit, « id est de medio ignis. » Significat ergo Prophetam se vidisse in medio ignis, qui erat in medio nubis flammis et flamma ejaculans, fuisse speciem, id est imaginem, hominis ex electro, ut patet vers. 27.

Quaeres quidnam sit electrum? Respondeo: Hebraice est *חַשְׁמַל* *chasmal*, quod nusquam nisi apud Ezechielem reperitur. Rabbinum reventiores vertunt, *coagulatum*. Unde Lyranus ait se mirari cur S. Hieronymus verterit *electrum*; sed mirari non debuit, cum et Septuaginta et Aquila et Theodotion, doctissimi Hebraei, verterint, *electrum*. Porro Angelum hunc *Chasmaleum* vel *Hasmaleum* tradunt vel potius fingunt, fuisse doctorem Ezechielis Audi ex eis haec enarrantem Agrippam, lib. III cap. XLVII de *Vanitate scientiarum*. « Faticidi, inquit, spiritus solent bene expurgatis animis etiam sese visibiles praebere et comites, cujus exempla multa sunt in sacris Litteris, ut in Abrahamo, et ancilla ejus Agar, in Jacob, Gedeone, Elia, Tobia, Daniele et multis aliis. » Hactenus bene; at quae sequuntur, qualia tunc ad Adam, inquit, familiarum consuetudinem habuit cum Angelo Razielle: Sem filius Noe cum Jophiele; Abraham cum Sackiele; Isaac et Jacob cum Pellele; Joseph, Josue et Daniel cum Gabriele; Moses cum Meltratron; Helias cum Maliele; Tobias junior cum Rapphaele; David cum Cerniele; Manue cum Phamaele; Cenez cum Ceraele; Ezechiel cum Hasmalele; Esdras cum Uriele; Salomon cum Michaele. » Ista isti, aut magi, aut nominum et portentorum stulti, quos non Uriel, sed Magiel aut Vaniel et Sultiel nescio quis exagitat. S. Scriptura enim, aeque ac Ecclesia, non nisi tria, Gabriel, Raphael, atque haec patrum cum Angelis familiaritates ignorat.

Primo ergo Antonius Nebrissensis in *Quinquagesima* cap. XVIII, et alii nulli putant *electrum* esse id quod vulgo dicitur *ambra*, id est bitumen. quod e scopulis maris manat, vel in litore effunditur liquidum, sed aeris et aquae frigiditate gelatum durescit (perinde ut crystallus), diciturque succinum et ambra : atque invenitur in insula Florida, aliisque Indici Oceani littoribus : quin

et in Germania, in iis maris littoribus quae sunt inter Suevi annis et Vistulae ostia ; sed rarius crebrius vero in Prussia, in litore Pucici sinus, non longe a cenobio quod Olivam vocant. Verum obstat, quod ambra in igne non durat : hinc autem electrina imago visa est ab Ezechiele in igne durare. imo splendescere.

Secundo, Pinius, lib. XXXIII, cap. IV, et ex eo S. Gregorius ac Noster Alcasar in cap. IV *Apoec. 3*, not. 4, censent electrum esse metallum confiatum ex auro et quinta argenti parte, cujus natura, inquit, est ad lucernarum lumina argenteo clarius splendescere.

Tertio, Origenes, S. Hieronymus, Theodoretus ex S. Dionysio, cap. XV *Caelest. hierarc.*, Prado et alii passim censent electrum non esse succinum, nec aurum vel argentum, sed aeris speciem. Dico ergo electrum esse res electum et prestantissimum, quod vocatur *aurealeum*, quasi aureum as : quia fulget ut aurum, durum est ut aes : dicitur et *orichalcum*, id est *montis as*; vel *chalcolibanum*, id est *as Libani*, pulla ex monte Libano effusum ; illi enim erat prestantissimum : unde ex eo facta sunt vasa templi, teste Josepho lib. VII *Antiq.* cap. V, sicut postea aes Corinthium fuit in pretio, et toto orbe celebratum. Dico : Cur ergo S. Hieronymus et alii ducunt *electrum* esse auro et argento splendidius et prestantius, cum constet eis esse vilius? Respondeo, quia aurealeum apud veteres, teste Servio in lib. XI *Æneid.* Virgili per omnibus metallis habitum fuit in pretio; eo quod splendorem auri, et eris duritiem possideret : unde fiebat subinde ex auro et aere commixtis (inde enim fieri aes prestantissimum docet Scaliger et alii), alias ex aere optimo, sed in camino per ignem plane excocto, exurgato et conflato, ita ut magis quam aurum fulgeret.

Quocirca superabat aërem, tum splendore, tum duritie. Addit Pinius : « Electrum quod est nativum venena deprehendit; namque discurrunt in calcibus aeris celestibus similes, cum igneo stridore, et gemina ratione praedicunt. » Unde et Serenus Poeta cecinit :

Prodent electri varianita pesala vixis.

Quod si verum est, non mirum veteres electrum estimatione anteposuisse auro.

Porro electrum esse aes, non argentum, suadet primo, aliarum figurarum Ezechielis similitudo. Nam Cherubini igneus ex se scintillas emittebant, et ex aere ardenti videbantur conflati; perinde ac Daniel. x, 6, pedes Gabrielis Archangeli dicitur fuisse quasi species aeris candentis, id est polli et fulgentis. *Secundo*, quia hoc esse suo fulgore optime representabat majestatem Dei; sua vero duritie ejusdem invictum robur : de quo plura in fine cap. Tertio, quia S. Joannes, *Apoct. i*, 15, ad Ezechielem hic alludens, vidit effigiem similem Dei, atque de ea : « Pedes ejus similes aurichalco, sicut in camino ardenti. » Ergo et hic

species Dei visa est Ezechiele esse ex aurichalco, id est aere auro. Quarto, quia hebraicum *chasmal* deducitur a *חַשְׁמַל* *chassul*, id est deiecit, prostravit, domuit; et per metathesin alludit ad *חַשְׁמַל* *chalmes*, id est silix, q. d. *Est* aes durum ut silix, quod omnia dejicit, comminuit et prostravit : tum quia illa metalla superat, ut dixi; tum quia sua dierite penetrat lapides et muros, omnique prostravit. Haec enim specie significabatur fortitudo Dei, prostermentis et evertentis Jerusalem. Denique, quia *chasmal* proprie significat *lucidissimam scintillam*, et excitatissimam flammam ignis, quae propter excellentiam visum et actum oculorum debilitat, qualis est electri seu aeris igne candentis, talisque fuit hic. Es ergo in igne fulgens et scintillans est *chasmal*, hoc est *electrum*.

Symbolice electro, sive aurichalco, aurea Dei bonitas representatur, quae omnia creavit, hominesque ad se, uti electrum patet, trahit.

5. ET IN MOTO AUS (scilicet ignisjam dicit, probibit) SIMILITUDO QUATOR ANIMALIUM. — Hecior Pinius cum nonnullis fuisse animum, representans unum Christum; sed illud unum habuisse quatuor animalium speciem et faciem, adeoque vocari *quatuor animalia*. Probat id ex eo quod cap. x, 15 et 20, de iisdem dicitur in singulari : « Et elevata sunt cherubim : ipsum est animal, quod videbam juxta fluvium Chabor. » Verum, certum est non unum, sed quatuor fuisse animalia. Id enim hic deserere dicit, repetit et inculcat Propheta. Idem clare patet, *Apoct. iv*, 6, ubi haec animalia non tantum facie, sed toto corpore; nec tantum individuata, sed et specie ac natura discernuntur. Denique quatuor fuisse liquet ex eo quod singula erant a singulis lateribus, sive rotis curus Dei, quasi ejus stipites : latera autem hinc et rotæ erant quatuor. Ita communiter interpretes. Hinc Hebraei hanc visionem vocant *רְבִּיעֵי מַרְבָּעֵי*, id est quadrigam : quia ex quaternis animalibus, aeque ac rotis constabat.

Porro haec quatuor animalia significabant quatuor primarios Angelos, qui sunt quasi principes et stipitatores Dei, mundi et Ecclesiae protectores, omnique providentia et gubernationis Dei administrati; ac nominatim belli, victorie et triumphi, quem de Pharaone et Egypto, aliisque hostibus agit, presides et ductores, uti dicam in fine capituli.

Denique vocat ea *similitudinem* animalium : quia vere non erant animalia, sed animalium speciem tantum praese forebant. Symbolice enim haec omnia per ideas et figuras imaginarias objecta sunt imaginationi Prophetae. Ita S. Hieronymus.

ET HIC ASPECTUS (haec species, haec forma quae conspiciebantur) NOVAM SIMILITUDINEM HOMINIS, — q. d. Species eorum erat similis speciei hominis, forma eorum erat humana; facie et toto corpore videbantur esse homines.

Tropologico S. Gregorius, *homil. 2* : Sancta ani-

malia, id est predicatorum, inquit, habent speciem hominis; quia Christi mores imitantur, ac proinde sicut ei hic in labore, gratia et passione conformantur, ita eadem conformantur et in gloria. Christi ergo crucifixi exemplar menti suae emprunt, ut ex eo ejusdem imaginem exprimant in mentibus audientium, instar S. Pauli doctoris Gentium, qui se assertit nec aliud scire, nec aliud predicare nisi Christum crucifixum, I Cor. cap. 1, 23, et cap. 11, 2.

6. QUATUOR FACIES UNI. — Queritur. Quodque animal ex hisce quatuor, quot facies habebat? PRIMO, Chaldaeus censet quodque animal fuisse quadripartitum, et unicuique parti quatuor fuisse facies; itaque quodque animal habuisse sedecim facies, quatuor vero animalia habuisse 64 facies.

SECUNDO, noster Hieronymus Prado et Pererius in *Apocal.* iv, disp. 18, e contrario censent, quodque animal tantum unum habuisse caput et vultum, scilicet humanum. De his enim hic dicitur: « Hic aspectus eorum, similitudo hominis in eis, » id est haec quatuor animalia erecta erant, et toto corpore habebant figuram humanam: ita tamen ut quatuor aliorum animalium insignibus essent induta et vestita. Si objicias: (quomodo ergo Propheta vers. hoc et 10, diserte cuique dat quatuor facies, sive vultus? Respondent esse hebraismum, quo per quatuor facies significatur ea habuisse quatuor formas, figuras, aspectus, habitus, similitudines, insignia. Sic enim Hebraei vocant faciem oculi, aeris, terrae, id est formam sive speciem eorum. Erant ergo in his animalibus Cherubim, facies, id est forma humana in vultu et toto corpore: erat facies, id est forma vituli in pedibus: quia habebant ungulam bifidam, qualis est vitulorum; sic enim explicat vers. 7. *Tertio*, facies, id est forma, leonis erat in pectore, cervicibus, armis: quia in his erant jubae instar leonum. *Quarto*, in humero erat facies, id est forma, aquilae scilicet alae. Finge hominem, adde illi in cervice et pectore jubas leonis, adde alas aquilae, adde pedes bovis, habebis unum Cherubinum, cui reliqui tres erant omnino similes. Et has quatuor formas habuisse Cherubinos templi et tabernaculi Mosis, opinatur Prado. Unde et Josephus vocat eos animalia volucra et ignota.

Probant hanc sententiam primo, quia unumquodque animal ex hisce quatuor hieroglyphicum fuit, et concinnum ac pulchrum; ergo non habuit quatuor facies; hoc enim valde inconcinnum et monstruosum fuisset, praesertim in stipatore Dei, quales erant hi Cherubini. Sic enim pinguntur cum pluribus capitibus et faciebus Proserpina, Cerberus, Hydra, aliaque monstra.

Secundo, quia *Apocal.* iv, 7, singula haec animalia elementum humana voce: « Saneus, sanctus, sanctus, » ergo habebant singula faciem et os humanum. Bos enim, nisi magicus sit, non loquitur, sed mugit ut leo rugit. Idem S. Joannes vocat haec animalia similitudines aquilae, leonis, vituli;

de homine vero agens vocat faciem hominis, quia ea sola proprie fuerit in quolibet eorum.

Tertio, hi Cherubim Ezechielis erant tales (imo idem) quales fecit Moses in tabernaculo: hi autem unum habebant os et vultum, quo alter alterum aspiciebat, *Exod.* xxv, 22, et quales fecit Salomon, quorum facies versus erant ad exterius domum, II *Paralip.* iii, 13; ergo habebant unicuique tantum faciem tam hi Salomonis, quam illi Ezechielis. Haec sententia nova licet, ingeniosa tamen, concinna et plausibilis videtur.

Tertio, alii passim cuique e quatuor hisce animalibus et Cherubinis, dant quatuor facies, sive vultus; et consequenter totidem capita, aut potius semicapita, ita ut anterius quodlibet haberet caput et faciem hominis, quasi primarium et eminentiorem, cui a dextris inserta vel annexa erat facies et caput leonis; a sinistris facies et caput vituli; sursum facies et caput aquilae: ita ut per quatuor haec capita et facies, in unum quasi corpus et caput compacta, essent quatuor animalia, scilicet homo, leo, bos et aquila.

Haec sententia vera et quasi certa videtur. Nam primo, hoc proprie significat hebraicum *כְּפָנָיו* *panim*, quod Septuaginta, Chaldaeus, Noster et alii passim, tam hic quam capite x, constanter vertunt, *vultus vel facies*. Cum enim de aliis, quo proprie faciem non habent, loquitur Propheta, ut de iride, electro, firmamento, eorum formam et speciem non vocat *panim*, sed *מַעַרְבָּי* *mae*, id est *visionem*; vel *דְּבָרָיו* *devar*, id est *similitudinem*. Et sane, quis per faciem leonis intelligat jubas? per faciem bovis, pedes et ungulas? per faciem aquilae, alas? Quod si eas intellexisset Ezechiel, utique explicuisset, cum singula graphice depingat, et fuse enarret, insuper, si facies fuissent jubae, nominasset eas alibi, sicut nominavit alas in pennis, ungulam in pede, non in facie.

Secundo, quia *אֵלֶּיךָ* 10 diserte has facies vocat « vultus, » itaque eas depingit, ut non jubas, non ungulas, sed facies proprie dictas se intelligere demonstret. Ait enim: « Similitudo autem vultus eorum: facies hominis, et facies leonis a dextris ipsorum quatuor; facies autem bovis, a sinistris ipsorum quatuor, et facies aquilae desuper ipsorum quatuor. » Quid clarius, praesertim cum faciem bovis fuisse a sinistris, faciem leonis a dextris asseveret; hoc enim de jubis et ungulis dici nequit. Haec enim tam a dextris quam a sinistris sunt vitulo etque ac leoni.

Tertio, quia vers. 8 ait: « Facies et pennas, » id est alas, « per quatuor partes habebant, » distinguit hic Propheta facies ab alis. Ergo alae aquilae non erant facies aquilae.

Quarto, quia post facies describit animalium pennas, pedes et manus. Ergo facies non fuerunt pennae, sive alae ac pedes; sed sicut proprie sumuntur pedes, pennae et manus, ita et facies. Ait enim: « Quatuor facies uni, et quatuor pennae uni: pedes eorum pedes recti, et planta pedis eo-

rum quasi planta pedis vituli: » ergo pennas et pedes vituli non numeravit inter facies.

Quinto, quia de his dicit vers. 9 et 12: « Unumquodque eorum coram facie sua ambulabat, » Ubi aertum est apud omnes, faciem proprie sumi pro vultu, scilicet primario, qui erat ante, scilicet hominis. Ergo vocem *facies* hic proprie capit: constanter enim toto capite eas vocat facies et vultus, non jubas, non ungulas.

Secundo, quia S. Joannes, *Apocal.* iv, 7, de hisce quatuor animalibus agens, dicit primum animal fuisse simile leoni, secundum vitulo, tertium homini, quartum aquilae. Ergo proprie habebant faciem, primum leonis, secundum vituli, tertium hominis, quartum aquilae: tum quia animalia illa Apocalypsoe erant separata et sejuncta, ita ut quodque unum tantum animalis speciem seu formam exhiberet; tum quia ex facie proprie dignoscitur et denominatur quodque animal, aequae ac homo, inquit S. Gregorius. Et ita tota Ecclesia ex *Apocal.* iv, pingit quatuor Evangelistas, scilicet Mattheum, quasi hominem, facie humana: Marcum, quasi leonem, facie leonina: Lucam, quasi bovem, facie bovina: Joannem, quasi aquilam, facie aquilina. Ita Cherubinos hosce cum quatuor faciebus et capitibus expressos vidi in praeis et vebus imaginibus, uti in Carolinis dauratis, quae Bibliis Caroli Magni imperatoris insertae sunt, et Romae religiosae asservantur in basilica S. Pauli, ubi ille mihi ostense sunt. Ex adverso quae hucusque S. Marcum vidi pingi corpore et facie humana, cum jubis leoninis? Lucam, quasi hominem, cum ungula bovis? Nam a sola ungula et jubis non potest dici et denominari animal, quod sit leo vel bos; hoc tamen ait S. Joannes: « Primum, ait, animal simile leoni, secundum vitulo, » etc. Quod enim Prado, pag. 38, expouit, primum fuisse simile leoni per solas jubas: secundum vitulo per ungulas, etc. Rursum S. Joannes vocare quatuor animalia ipsas quatuor facies animalium ab Ezechiele hic descriptas, q. d. S. Joannes: Vidi quatuor animalia Ezechielis, in quatuor angulis solii dei constituta, quorum quodque quatuor habebat facies, id est quatenus erat vestitum animalibus, quorum primum erat simile vitulo per ungulas, secundum leoni per jubas, tertium aquilae volanti per alas; hoc, inquam, facile refellitur, tum ex jam dictis, tum ex eo quod inde sequeretur, tam secundum, tertium et quartum animal fuisse simile leoni, quam primum; ac vobisiam tam primum fuisse simile vitulo, quam secundum, etc., quod tamen negat S. Joannes; non enim ipsas species quatuor animalium in uno animali condatas, sed singula animalia disparata, et separatim in quatuor angulis solii collocata, vocat quatuor animalia, de hisdemque mox subdit, dicens: « Et animal primum simile leoni, et secundum animal simile vitulo, » etc.; unde et hoc modo, haecque forma quatuor Evangelistas, per illa significatos, concepti et depingit tota Ecclesia.

Aliter respondet Pererius, scilicet primum animal vocari simile leoni, eo quod in eo excellenter praerit praeter alios species leonis, quia pro aliis erat jubatum; secundum vitulo, quia praerit aliis erat unguatum, etc. Sed et hoc isdem argumentis refellitur: quatuor enim solida animalia integra et disparata, ac consequenter quatuor animalium facies habentia describit S. Joannes; non autem unum duntaxat quatuor animalium insignibus indutum et vestitum. Ita tam illa quam haec Ezechielis describitur et explicant omnes Patres et Interpretes, S. Justinus ad *Orthod.* Quaest. XLIV, ubi haec quatuor animalia vocat *quadrifrontia*. S. Hieronymus, Theodoretus, Gregorius, Lyranus et Petrus Serranus hic, Ribera, Viegas et alii, *Apocal.* cap. iv, Antonius Ferdinandus viganensis XIII, Sebastianus Barradius, tom. IV in *Evangel.* lib. IX, cap. xii, Ludovicus Alcazar, *Apocal.* iv, 7, not. 12, et passim alii, estque hic communis quasi Doctorem sensus. Ut alios praetererim, S. Dionysius Arospogita diserte idipsum asseverat, cap. xv *Celest. Hierarch.* ubi loquens de tribus faciebus horum quatuor animalium, leonis scilicet, aquilae et vituli, eas vocat effigies bestiarum; et faciei bovis assignat cornua. Rursum in aquila notat oculorum aciem et vim, quae ex adverso, vultu iuretoris solem induitur. Et cap. 11, 2, agens de aquila Ezechielis, ait eam fuisse « ad aquilam recurvis rostris effigiem, » Cavendum ergo est Interpreti S. Scripturae ne, dum sensus expeditos tradere nititur, magis intricatos affert.

Ad primum respondeo, monstra quoque esse animalia quae vultum habent hominis, jubas leonis, alas aquilae, pedes bovis. Monstris ergo utitur Scriptura quasi hieroglyphicis, perinde ac Aegyptii, ut per ea res monstratas vel miras, arcanas et magnas indicet ac monstrat. Talis fuit monstra illa statua ex quatuor metallis conflata, portendens quatuor monarchias, *Daniel.* ii. Talia fuerunt monstra ex variis animalibus conflata, *Daniel.* vii. Nam primum, scilicet leo, habebat tres alas, et mox speciem hominis; secundum, scilicet ursus, pariter habebat alas, et tres dentium ordines, etc. Porro in hisce monstris hieroglyphicis res melius monstrantur et representantur per facies, quam per pedes, aut jubas. Similia hieroglyphica prodigiosa sunt plura in *Apocal.*, ut cap. v, 6, ubi Filius hominis describitur quasi agnus occisus, habens cornua septem et oculos septem; et cap. ix, locustae proponuntur locustae, similes equis, facie humana, capillis mulierum, dentibus leonum; et cap. x, 1, describit Angelum amictum nube: « Et iris, inquit, in capite ejus, et facies ejus erat ut sol, et pedes ejus tanquam columnae ignis, » et cap. xiii describit bestiam habentem capita septem, et cornua ac diametram decem, quae similis erat pardus, et habebat pedes ursi, et os leonis; et cap. xvii, 2, Babylonem depingit, quasi mulierem sedentem super bestiam coccineam, habentem cornua septem et

capita decem. Denique Noster Alcazar hos Cherubinos quadrifrontes concinne et pulchre depingit in eorum effigie, quam exhibet *Apocal.* cap. iv, pag. 392.

Ad secundum respondeo, hæc animalia Ezechielis non induci, ut loquentia: nihil enim dicunt; quod si quid dicerent, ore humano, non aquilino, bovino, vel leonino loquerentur. Apud S. Joan. vero, *Apoc.* iv, 7, cum non quatuor facies tantum, sed quatuor integra sint animalia, loquuntur omnia. Et quid mirum? nome asina Balaam per angelum voces humanas edidit? Adde hæc non fuisse vera animalia, sed animalium spectra quædam et symbola pulchris vultibus, pulchris ac splendidis corporibus prædita. In symbolis autem non spectandum est quid natura valeat, sed quid Deus significare velit. Ita Barradius, tom. IV, lib. IX, cap. xiii. Porro S. Joannes faciem hominis vocat, aliorum vero similitudines: quia facies hominis in Cherubinis Ezechielis, ad quos alludit, erat primaria; ceterorum vero ascitilia instar emblematis, de quo plura inferius. Adde, facies propria est homini, et humana; nec bruta proprie dicuntur habere faciem.

Ad tertium respondeo, Cherubinos hosce fuisse similes Mosais in multis, sed non in omnibus. Insuper, verisimile est Mosais pariter quatuor habuisse facies, ut dixi *Exodi* xxv, 22; ita tamen ut facie primaria, scilicet humana, sibi invicem essent obversi, seque invicem aspicerent. Nota: Hi Cherubini non erant nudi, ut Mosais, sed vestiti, imo armati, ut eos depingit Alcazar: stipabant enim quasi milites currum bellicum Dei, emittis ad excidium Jerusalem et aliarum gentium. Atque hæc fuit causa, cur in capite galeam et exuvias, puta similitudines sive facies aquilæ, leonis et bovis gestarent, uti docent Græci Patres. Hæc enim facies non erant eis naturales, sed ascititiae (ideoque non erectæ, sed laterales; erant enim ad latera faciei humane, quæ erat directa, ideoque propria et naturalis) uti et galeæ. Solebant enim veteres Romani terribilia monstra animalium in galeis præferre, ad virum et roboris ostentationem, et ad terrorem hostibus incutiendum, atque ad omni victorie, vel rare aut arcane alienigenæ rei representationem. Ita Plinius, lib. X, cap. iv, docet Romanos in galeis gestasse figuras minotaurorum, luporum, aprorum et aquilarum. Vide Alexandrum ab Alexandro, lib. I *Genial.* xxii. Sic Pyrrhus, teste Plutarcho, hircina cornua gestabat in galea, quia volebat videri natus Jove Hammo, qui hæc specie colebatur. Sic Turnus, ut animos suos et iras in Trojanos patefaceret, in casside gestabat chimæram incendia vomentem, de quo Virgilius, lib. VII *Æneid.*:

Cui triplici crinita juba galea alta Chimæram
Sustinet, Ætneæ effluente faucibus ignes.

Idem, lib. X *Æneid.*, galeæ Cyeni plumas cymo-

rum addidit, quibus se ex Cyeno natum esse gloriabatur. Sic enim de eo canit:

Cujus odoribus surgunt de vertice pennæ,
Crænen amor vestrum, formæque insigne paterne.

Sic Cimbræ equites in galeis hiantium animalium formidabiles species ostentabant, teste Plutarcho in *Mario*, quales etiam, cum Romæ ad radices Capitolii: ex spoliis Marii, quæ ex Cimbris retulit, appen as conspicimus. Pro quibus omnibus Constantinus Imperator crucem Christi in galea gestavit, de quo canit Prudentius, lib. I *Contra Symmach.*:

Ardebat summis crux addita cristis.

Sic etiamnum Poloni equites, non tantum pennas struthionum in galeis, sed et singuli in tergo integras exuvias leopardi, lupi aut leonis gestant: insuper alas aquilarum in ophippis utrinque, tum ut sint formidabiles hostibus; tum quia alæ hæc, utpote ingentes, jvant celeritatem equorum in cursu. Id accepit Romæ a Patribus nostris Poloni.

Simili modo Cherubini hic depinguntur, quasi habentes aquilam impostam galeæ, cui ad dexteram annexa vel conjuncta erat facies leonis, et sinistris vero bovis. Inducuntur enim hic quæ juvenes et milites galeati Dei cum exuvias leonis, aquilæ et bovis, quasi celestis militiæ duces, qui ad devastandum Jerusalem pergebant. Ita Alcazar. Et sic hi Cherubini non fuerunt monstrosi, sed concinni: instar enim animosorum militum, hisce faciebus, quasi galea se vestiunt et ornant.

Porro sumunt exuvias horum trium animalium potius quam aliorum, quia hæc tria principalia sunt quasi reges in suo genere. Leo enim rex et princeps est ferarum, aquila volucrum, bos armentorum; perinde ac homo universorum est rex et dominus. Ita Pererius, *Apocal.* v, disp. 48 et seq. Adde, videtur Deus hæc quatuor facies Cherubim magnificas opposuisse statue Mannassis, idololatræ et impiissimi regis, qui ante annos quinquaginta ex fastu similem sibi effigiem posuit. De eo enim sic scribit Eusebius in *Chron.*: « Mannasses xvi rex Hebræorum, regnavit annis 55, impius, Isaiam interfecit, statuamque suam posuit quinque facies habentem. » Hæc enim facies; hæcque ejus idola debellaturi et vindicturi veniunt quadrifaciales Cherubini. Quatuor ergo facies significant eos ad quatuor; id est omnes, mundi plagas respicere, omnia que eorum libenter intueri; hostes omnesque vitium insidias et conatus cernere, eosque que quæversum terribili vultu aspiciere, invadere et; ersequi. Rursum, significant Dei Domini sui (cujus stemmata et insignia gerant) omniscientiam et omnipresantiam, quodque omnia ubique locorum nuda et aperta sint oculis ejus lucidissimis, et quaquaversum respicientibus; denique quod providentia ejus omnia penetret, inspicat, provideat, præmiando pios

et puniendo impios, quam dotem a Deo participant et mutantur angeli.

Alias hujusce rei causas et significationes symbolicas afferam in fine capituli. Denique Clemens Alexandrinus, lib. V *Stromat.* (idem innuitur I *Maclab.* iii, 48) docet Gentiles ex hisce Cherubinis quadrifrontibus mutuatos esse suos sphingas quasi ænigmata Dei. Sphinx enim habebat imaginem tam fere, quam hominis, ut significaret, quod Deum oporteat non solum amare, ut sanctis piis et benignum; sed et timere, ut justum et severum ac terribilem vindicem impiorum.

ET QUATUOR PENNÆ UNI. — « Uni, » scilicet faciei, loquuntur Chaldeus, R. Salomon et Maldonatus. Putant enim ipsi quamlibet faciem habuisse quatuor alas, duas ad volandum, duas ad tegendam partem corporis faciei illi subjectam, ac proinde quædam Cherubim constantem quatuor faciebus, habuisse sedecim alas: imo Chaldeus et R. Salomon, cum quodque animal putant fuisse quadrupartitum, ac proinde sedecim habuisse facies, quarum cuilibet dant quatuor alas; hinc consequenter asserunt quodque animal habuisse 64 alas; omnia vero simul habuisse 256 alas. Verum hæc sunt ridicula et paradoxa. Dico ergo « uni, » scilicet animali, ut patet ex Hebræo, q. d. Quodque animal quatuor habebat alas, duas ad volandum, duas ad tegendum femora. Ita communiter Interpretes.

Nota: Ezechiel in Hebræo de hisce animalibus nunc loquitur in genere feminino, ut cum dicit *מַרְחֵף מַרְחֵף* *marhef*, id est visio earum; respicit enim pronomen *הַזֵּאת* *hazot*, id est animal, quod Hebræis est femininum. Nunc loquitur in genere masculino, quia respicit speciem hominis quam habebant hæc animalia. Homo enim, sive vir, est masculini generis apud omnes gentes.

Symbolice S. Dionysius, cap. xv *Cælest. Hierarch.*: « Alis, inquit, significatur et celestis vitæ cursus, et quod ad superna ferantur, mortalibus atque infimis omnibus exceptis, et terreni corporis sarcina liber. »

7. PEDES (id est tibie et crura, ut vertunt Septuaginta: simili synecdoche per manus accipit Iota brachia) *רַגְלֵי*, — id est sine poplitibus, vertebis et humeris, aiunt Valabius, Pintus et Maldonatus, quales sunt pedes elephantum, qui carent genibus. Verum hi non hominum, sed brutorum sunt pedes. « Recti » ergo pedes vocantur humani, quia brutorum sunt recurvi; in poplite enim curvantur; homo autem poplitum non habet in pedibus, uti bruta, sed in genibus; illa ergo curvat homo; pedes vero habet rectos (A). Itaque licet

(A) Rosenmuller et contra: Significatur, inquit, pedes illorum ad perpendicularium directos esse, non in planum protensos, ut pedes humani, et planta pedum eorum erat rotunda, et omni parte sibi similis, cum pes humanus in angulum porrectus et certe semper regioni cæli oppositus sit, a qua si homo se convertere velit, necesse habet pedes suo circumagi. Sic etiam sentit Maldonatus.

planta eorum esset vitulina, puta ungula bisulca, ut mox dicam; pedes tamen, sive tibie, erant humani, non vitulini. Unde « recti » vocantur, ne quis eis ob ungulam, proportionem aut pulchritudinem humanam deesse suspicaretur. Hinc patet hæc animalia, non quatuor, ut voluit Dionysius Cartusianus et aliqui alii, sed duos tantum habuisse pedes; erant enim specie humana, ut patet vers. 3; homo autem bipes est, non quadrupes. Perperam ergo ait Petrus Serranus hæc animalia quaternos habuisse pedes, nisi quatenus habebant facies, alas et manus. De pedibus enim id falsum est, de cæteris verum. Significat Propheta Deum quasi principem sedere in solio: angelos, puta Cherubim, ei quasi stipitatores adstare cum timore ac reverentia, ac habere crura recta, id est promptos pergere quoquoversum, esseque præsto ad omnem occasionem, et nutum Dei, quasi aurige sui. Rectitudo ergo pedum, eorum alacritatem, rectitudinem et promptitudinem significat.

Symbolice ergo angeli habent pedes rectos tres ob causas: prima est, quia non inerte vagantur, declinando ad dextram vel sinistram, sed semper ad exactissimam justitiæ libræ gressus suos direxerunt, et quasi modulati sunt: rectum enim est id, cujus medium æquabiliter sua interjaacet puncta, ait Euclides, lib. I, definitione iv; secunda est, quia pedes recti significant affectus voluntatis angelicæ quaquaversum esse perfectos. Nam, ut ait S. Hieronymus in cap. xxv *Job*, beati spiritus omne liberum arbitrium suum Dei solius charitate vertunt, hoc est in gymnasium perfectionis educunt. Hinc et aurea zona cor, id est voluntatem Christi, ambit, *Apocal.* i, 13; quia voluntas Christi perfectissima est in omnibus suis desideriis. Hinc tertio, Theodoretus: Pedes recti, inquit, significant summam angelorum erga Deum obedientiam in omnibus, utpote ad omnem quasi ventum flatum versatillium. Ita Antonius Ferrandus loco citato.

Tropologica, S. Gregorius, *homil.* 3: Sancti, ait, habent pedes rectos; quia eorum egressus et opera, ad sequendam iniquitatem non sunt revertora.

ET PLANTA PEDIS EORUM QUASI PLANTA PEDIS VITULI. — Aquila, teste S. Hieronymo, Chaldeus et R. Salomon vertunt: Quasi planta pedis rotundi, q. d. Habebant pedes teretes, versatiles et rotundos, ut facile ad quamlibet mundi plagam se vertent, et quo vellent incederent. Hoc videtur quod voluisse Septuaginta, *παραπόδι αὐτῶν ἀπὸ τῶν ἀπὸ τῶν*, id est pennati pedes eorum, hoc est agiles et celeres, ut pennati et alati esse viderentur, sicuti Gentiles suo Mercurio nuntio veloci, in pedibus addiderunt talaria. Unde S. Dionysius, *Cælest. Hier.* cap. xv: « Sanctorum, ait, spirituum pennatus Theologia percrevit: » non quod vere haberent talaria, instar Mercurii; nec rursum pennati, id est pennis cooperiti. Licet enim id verum esset, tamen hoc non significat vox pennati. Pennati ergo

idem est quod celeres et veloces instar volucrum pennatorum. Addit Alcazar, *pennati* dicuntur, quia pennae et alae hae in eis nascantur ex eorum pedibus, id est ex summa parte femorum: licet enim id fieret, ut iis tegerent femora, tamen simul par hae significabatur eorum agilitas et velocitas. Verum Hebraeus עגל *egel* non originem, sed rotunditatem pedum, aut potius vitulini pedes significat. Quocirca Noster et alii melius vertunt, a vituli: hebraice enim est עגל *egel*, quod vitulum, non עגל *egel*, quod rotundum significat. Esto *egel*, id est vitulus, numquam ab *agol*, eo quod sit rotundus, et dum petuleus lascivit, in rotundum se gyret et saltet. Adde plantas vituli esse rotundas.

Habebant ergo Cherubim pedes vituli, hoc est unguam rotundam et bifidam instar vituli: primo, ut significetur eos esse mobiles et versatiles in omnem partem ad Dei nutum; secundo, vitulus, quia victima, significat sacerdotium et sacrificium, per quod Hebraeos ex Aegypto, *Exod. xi, 3*, et omnes homines a potestate et tyrannide diaboli redemit Iesus Christus, qui quadrigam modoratur, de quo in fine capituli, plante vitulinae horum quatuor animalium, significant eorum gressus omnes ad utilitatem electorum tendere. Vitulus enim et bos utilitatis et beneficentiae est symbolum. Ita Alcazar. Sed de hoc plurimiferys, *Quest. iii.*

ET SCINTILLAE QUASI ASPECTUS ERIS CANDENTIS. — Ita quoque vertunt Chaldaei et Septuaginta; hebraice נִרְאִים נְחֹשֶׁת, proprie significat aes. Vatablus tamen vertit, *chalybem, q. d.* Mittebant scintillas tales quales chalybis politus emittit. Nota: Animalia haec habebant pedes ex aere polito, sive ex aurichalco, ac proinde fulgentes ac scintillantes. Rursum, insistebant in medio ignis; ergo igni scintillabant. Denique, ex igne elatae scintillae, et ad animalibus, eorumque pedibus repercussae coruscabant quasi aes vel chalybis candens; hebraice כָּלָל *kalal*, id est politus; Septuaginta, *εξασπινδων*, id est *effluigans*.

Notant hi pedes symbolice Angelos et Apostolos, de quibus dicitur: «Quam speciosi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bonam.» «Candens ergo aes, ait S. Gregorius, *hom. 3*, scintillas proiecit; quia de eorum exhortationibus verba flammantia ad aures audientium procedunt.»

8. ET MANUS HOMINIS SUB PENNIS EORUM IN QUATOR PARTIBUS. — Habebant brachia respondentia quatuor eorum facieb; ita ut unicuique faciei duo parva brachiorum subicerentur, essentque unicuique animalia brachia sedecim, inquit Maldonatus. Sic Geryon et Briareus, a gentilibus poetis brachiorum multitudine armati pinguntur; quia terribiles erant bellatores, quales erant et hi Cherubini. Tot enim habebant manus, quot alas; eum ergo Maldonatus, et aliqui alii eis tribuant 16 alas, ut dixi vers. 7, hinc consequenter tribuunt eis 16 manus. Chaldaeus vero, R. Salomon et An-

tonius Fernandus, *visione XIII, sect. vi*, sicut singulis dant 64 alas, ita et dant 64 manus. Secundo, optime Richardus Victorinus, *tract.* in hanc visionem, Petrus Serranus hic, et Alcazar loco citato, censent quemque Cherubim habuisse quatuor manus, uti et quatuor alas, scilicet sub quolibet ala manum, ut inter paria alarum et ratorum iusta esset proportio. Porro alae hae manus tegerant et quasi vestiebant, ut vestiment in vesperatione et nonnullis avibus. Habebant ergo binas manus, aequae ac alas, a dextris; et binas a sinistris: itaque iis quasi quadrum, sive quadratum, ut habent Hebraei, efflebant. Et hoc est quod ait Noster, illos habuisse manus in quatuor partibus. Recte, ait Alcazar in *Apoc. iv*, pag. 380, Cherubinim properantibus ad obstinatum exitium, quatuor tribuuntur manus; quia hae apposite significant eos fortissimos esse bellatores aequae ac celerissimos, ita ut fulmina in sceleratos desuper contorqueant. Hinc a Poetis Briareus centimanus dicitur et pingitur.

Verum, quia Cherubini erant specie humana, homo autem tantum duas habet manus, hinc (sicut alii) et ipsi duas tantum habuisse videntur. Quod ergo dicitur, illos manus habuisse a quatuor partibus, vel, ut hebraice est, מִכָּל צִדֵּיהֶם *ribehem*, id est quadraturis, vel lateribus eorum; quadraturae et latera, non interna, uti voluit Maldonatus et Alcazar, sed externa intellige, quibus scilicet obversi erant ad quatuor latera curvus, de quo sequitur, et per ea dispositi; ut, sicut curvus erat quadratus, sic et ipsi sua positione ad quatuor eius rotas et latera collocaii, quadraturam efficerent. Erat ergo haec quadratura curvus, cui se conformabant stipatores Cherubini. Ita Chaldaeus. Sensus ergo est, *q. d.* Singula animalia, quae erant in quaternis lateribus curvus, habebant sub alis binas manus, et consequenter bina brachia. Sicut enim sub pedibus tibias, sic sub manibus brachia, per synecdochen intelligit. Haec sententia naturae, sed prior S. Scripturae et textui est conformior. Ait enim: «Et manus hominis sub pennis eorum in quatuor partibus, et facies et pennas per quatuor partes habebant.» Alqui quaternas habebant facies, ad quatuor partes sive latera: ergo et quatuor manus. Haec enim animalia symbolica sunt, non naturalia.

Manus significant eorum efficaciam et operationem sub alis absconditam et invisibilem, inquit Theodoretus, et ex eo Prado et S. Gregorius, *homil. 3*: «Manus, ait, hominis sub pennis, est virtus operis sub volatu contemplationis,» id est virtus Mariae sub Maria. Ita Apollo sapientiae praeses a Spartanis cum quatuor auribus, totidemque manibus fingebatur, quo significabatur viri prudentia multa esse audienda, deinde sedulo, manibus operi admotis, exsequenda. Nihil enim aures prosunt sine manibus, auditio sine operatione, scientia sine praxi. Aegyptii, ait Horus, *Hieroglyph. 27*, sermonem notantes, pingebant

linguam, et sub ea manum, significantes ut sermo sit efficax, opere implendum esse, quod quis dicit et suadet. Quid enim prodest *χρησθῆναι* *ἀκούσαντες*, λέγει, ait Nazianzenus in *Lambicis*. «Odi homines ignava opera,» ait Pacuvius. Rursum, hae manus erant ad quadraturam curvus, ut utriusque Cherubini tam anteriores quam posteriores, ignem qui erat in praenatio in medio curvus, manibus ex eo possent accipere, eoque inflammare Jerusalem: ad hoc enim destinabantur, idque reipsa fecerunt, cap. x, 2. Unde Chaldaeus ex suo interserens *Seraphim* ex *Isaia vi, 2*, sic verit: *Et manus quasi hominis factae erant, ut haurirent in eis prunas de medio (curru) Cherubini sub firmamento, quod erat super capita eorum, ad dandum super pugillos Seraphim, ut dispergerent eas super locum impiorum, ad disperdendos sceleratos qui transgreduntur verbum eius, et ut susciperent in eis conversionem omnium qui convertuntur.* Denique manus hae erant alatae, ut significetur celeritas angelorum in operando et in exsequendo Dei iussa, puta vindictam hinc.

ET FACIES ET PENNAS PER QUATOR PARTES HABEBANT. — Hebraice est: *Et facies et pennae* (quatuor enim erant) *secundum quatuor ipsa, q. d.* Juxta numerum quatuor animalium, quaternae erant aequae facies et alae, aequae ac manus, aequae per omnia similes, per quatuor partes, id est loca et situs, dispositi. Quaternis enim locis erant dispositae alae, et totidem sub alis dispositae erant manus; facies vero quaternis quoque locis, sed diversis a locis alarum et manuum, ut patet, erant dispositae. Nec enim alae et manus erant ante, ad dexteram, ad sinistram et desuper, uti erant facies, sed omnes erant laterales, puta ad sinistram et ad dexteram, sed duae erant sursum, et alterae duae deorsum. Ludit enim in quaternario, datque causam vel potius congruentiam, cur fuerint «manus hominis sub pennis eorum in quatuor partibus;» quo nimirum similiter «facies et pennas per quatuor partes habebant,» ut scilicet esset quaternitas tam in manibus quam in facieb; alis, animalibus eorumque partibus, id est locis; simul quoque redit ad id quod dixerat vers. 6, singula animalia habuisse quatuor facies: hic enim declarat quomodo illae fuerint sitae, et quo ordine posite, nempe singulis erat una facies ante, altera a dextris, tertia a sinistris, quarta sursum sive desuper, uti explicat vers. 10. Hinc Noster vertit: «Per quatuor partes:» hae enim non significant quatuor plagas mundi, sed quatuor situs, scilicet ante, ad dexteram, ad sinistram et sursum, ita Alcazar.

9. JUNCTAEQUE ERANT PENNAE ALTERIUS AD ALTERUM. — Primo, Vatablus sic explicat, *q. d.* Contigua erant sibi animalia: stabant enim in eadem linea recta. Verum obstat, quod vers. 8, dicit ea fuisse a quatuor lateribus, scilicet curvus.

Secundo, Maldonatus ex Hebraeo sic exponit hae de alis, non diversorum animalium, sed unius et

eiusdem, *q. d.* In eodem animali alia unius faciei alae alterius faciei erat conjuncta, ita ut totum animal alis lectum esset.

Verum a alterius ad alterum, animal respicit, non faciem, ut patet: sic enim dicendum fuisset, *ad alteram*. Dico ergo, sensus est, *q. d.* «Junctae erant pennae» horum quatuor animalium, videlicet quando eas explicabant et expandebant ad volandum. Tunc enim inter duos priores Cherubinos, unus sua ala alam alterius tangebatur: similiter et inter duos posteriores, qui erant ad duas ultimas rotas curvus Dei, unus sua ala alam alterius contingebatur, uti pulchre in imagine exprimit et representat Prado.

Porro haec conjunctio significabat, tum eorum unionem, tum motum parem et uniformem, quod scilicet uno eodemque impetu omnia simul in eandem partem, aequale celeritate volare possent, et reipsa volarent. Ita Maldonatus.

Tropologice S. Gregorius, *homil. 7*: «Quod, inquit, apud Ezechielem penna, hoc apud Petrum (*epist. 1*, cap. iv), accepta gratia dicitur. Et quod ille ait: Rectae pennae alterius ad alterum; hoc Ecclesiae pastor dicit: Unusquisque, sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrans.»

NON REVERTEBANTUR CUM INCEBERENT, — id est non regrediebantur, sed cum curru suo semper antorsum progrediebantur, *q. d.* Cum incederent, ad destinatum locum constanter et recta pergebant, non convertiebant retrorsum, non etiam hinc illicque deflectebant gyrando (hoc enim inquit Hebraeus יָסַב לָא *lo issaba*), sed eorum facies antorsum semper pergebant. Significat angelos recta properare eo quo mittuntur, nec desistere, sed perseverare donec illud pericent, idque celtissime. Rursum, significat providentiam, decretum et motum Dei immutabilem esse, ac retracari non posse, inquit Apollinaris Polychronius et Prado. Deo enim, quasi domino suo, in omnibus se conformant Cherubini; et deus et eius symbolo gerunt, quibusque proprietates representant.

Physici de motu sublunarium, praesertim animalium, haec tradunt axiomata. Primo, motus ad locum, est naturalis; in loco, est voluntarius; extra locum, est violentus. Secundo, motus naturalis est, ad locum suum sive proprium, ideoque hic motus est reclus, sive fit per lineam rectam, ut patet cum lapis descendit deorsum, ignis sursum: circularis vero motus est voluntarius. Tertio, naturalis motus in fine validior est ergo in principio: secus est in violento. Motus ergo hic Cherubinatorum quaquaersum ita voluntarius est, ut videatur esse naturalis: ambulanti enim eorum facie sua, id est recta antorsum. Rursum, ita naturalis est et voluntarius, ut videatur esse violentus: eunt enim in similitudinem fulguris coruscantis, idque uniformiter, hinc est, aequae celeriter in fine ac in principio, et vice versa.

Tropologice, S. Gregorius docet, *homil. 3*, nos motum Cherubinatorum imitari, dum per viam vir-

lulum in celum, vi gratiae et spiritus divini nos impellentes, tendimus: « Quia, inquit, ante nos referantur sunt, post nos temporalia, nos vero et illa pergentes invenimus, et ista recedentes quasi post dorsum relinquimus, nec ad mala perpetranda redimus. » Sic ambulabat Paulus ea quae retro sunt obliviscens, et ad interiora se extendens, *Philipp.* iii, 13.

10. SIMILITUDO AUTEM VULTUS EORUM: FACIES HOMINUM. — Hinc putant nonnulli Hebraei, testibus Vatablo et Maldonato, haec animalia tantum unam habuisse faciem, scilicet humanam, sed quae simul referret aliquid fersum, puta leoninum, bovinum et aquilinum: quomodo Aristoteles in *Physiognomica*, alios homines ad leones, alios ad boves, alios ad alia animalia referri dixit; et Plato, singulos homines in cerebro aliquid alicuius bestiae habere, asseruit. Verum ex dictis contrarium certum est, scilicet, quaternas habuisse facies, ita nimirum ut primaria esset hominis, uti hic significatur; tres reliquae secundariae, et laterales, ideoque ascitilia, proprie essent facies leonis, bovis et aquilae, quae dextrae vel sinistrae vocantur respectu faciei hominis (1).

FACIES LEONIS A DEXTRIS. — Laborat hic Prado, qui per facies leonis intelligit jubas, per facies bovis ungulas, quomodo illa fuerit a dextris, haec a sinistris; jubas enim a dextris, oque ac a sinistris habent leones; uti et ungulas boves.

(1) Animantium thronum divinam gestantium, seu Thronorum forma, ducta est a *tauro, leone, aquila et homine*, utpote naturis inter res ceteras creatas principatum tenentibus: quippe *leo* in feras, *aquila* in aves, *bos* in pecora, *homo* in omnes imperat et primas tenet. Similique symbolis illis spirituum horum Deo ministrantium, videntur intelligenda, vires, velocitas, obsequium admittant: *bos* enim et *leo* inter animalia summo curis poris robore entent, homo et aquila ingenii et visus acuminis praestant. Erat autem haec non solum Aegyptiorum, verum et totius fere Asiae populorum inde a remotissima rerum memoria communis consuetudo, ut in sua mythologia, quam rectius *theologicam et physicam, symbolicon* seu *allegoricam* dixeris, ad certas disciplinae suae arcanas doctrinas exprimendas varias animantium formarum in uno simulaculo conjungeret, eujusmodi simulacris multiformibus deorum proprietates maxime insignes representare volebant. Quod videre est apud Porphyrum, *De Abstinentia*, lib. IV, sect. ix, de sacerdotibus Aegypti loquentem; Eusebium, *Præpar. Evangelii*, lib. III, cap. xii, simulacrum solis, quod Elephantinopoli visitur, describentem; apud Cleverem Alexandrinum, *Strabo*, lib. V, sphingis imaginem, quam templorum Aegyptiorum fores insculptam ostendebant, depingentem; et apud Apuleium pompae Aegyptiacae caeremonias referentem, *Metamorph.* lib. XI. Vide etiam Herbelot, *Biblioth. Orient.*, sub nominibus *Isis, Simorg* seu *Simorg-Ankay*; Chardinii *Itiner.* tom. I, Tab. lvi et lvi, et Niebuhrii *Itiner.* tom. II, Tab. xi, de quibus docte et solito accurate disseruit A. H. L. Beveridge. Nihil igitur vates noster insoliti vel inauditi instituta commendandus est, qui summi Numinis thronum talibus auctis, quae ex variorum animantium formis compositae essent, gestandum tribuit; verum imitatus est hac in re populorum istius aetatis doctrinam et artibus maxime exculturum exemplum et morem.

(Rosenmüller.)

Quocirca ipse primo respondet: Dextrum, inquit, et sinistrum, non significant hic situs aut loci differentiam certam, sed confusam, q. d. Una pars haec animalia erant similia homini in laeva, altera vero parte bovi et aquile. Sic Abraham ait ad Lot, *Genes.* xiii, 9: « Si tu dexteram elegeris, ego ad sinistram pergam; » id est, si tu ad unam partem iiveris, ego ad aliam me convertam.

Secundo: Ad dexteram, inquit, id est sursum, habebant jubas leonis; ad sinistram, id est deorsum, habebant calceos bovis. Sed quis unquam dextrum vocavit sursum, sinistrum deorsum?

Tertio ergo et propriissime, inquit ipse, horum animalium armus dexter erat jubatus, pes vero sinister erat fissus et calceatus: unde proprie a dextris habebant faciem, id est speciem, leoninam; a sinistris bovinam. Verum si jubata fuerunt haec animalia, utique toto corpore jubata fuerunt, si calceata ungula, utroque pede calceata et unguata fuerunt. Hoc enim exigit concinnitas et proportio; unde et *Apoc.* iv, 7, haec animalia vocantur homo, bos, leo, aquila; scilicet a toto, vel potiori parte corporis, saltam ea qua leo et bos dignoscuntur, scilicet leo jubis, bos ungula. Quare dicendum est has facies fuisse proprie dictas, quarum leonina erat a dextris, bovina a sinistris, ut dixi vers. 6.

Et FACIES AQUILAE DESUPER IPSORUM QUATUOR. — To desuper non habent Hebraei, nec Chaldaei, nec Septuaginta, nec Complutensis, nec Arabicus Alexandrinus: Romana tamen et alia Latina, ac Syrus, et Arabicus Antiochenus, passim legunt et desuper. Unde ex Hebraeo videtur excidisse vocula *h' al*, id est desuper. Nam S. Hieronymus in *Comment.* eam legit et explicat, ut S. Gregorius, omnesque Latini. Quare aquila in capite et galea Cherubimorum eminebat, uti Romani et alii in capite olim gestabant aquilas, ut dixi vers. 6.

Quocirca minus recte censent Theodoretus (eius verba mox citabo), Richardus Victorinus et Maldonatus, faciem aquilae fuisse aversam, et a tergo oppositam faciei hominis. Propheta enim ait eam fuisse desuper, non a tergo; ac milles in galeis hosti adversas, non aversas gestant aquilas.

Symbolice, quatuor facies eadem omnibus et singulis, significant quatuor horum animalium miram per omnia concordiam et consensionem. Tale est Geryonis emblema: depingitur enim homo tricorpore, triplici capite, manibus ter binis, cui titulus inscribitur: *Concordia insuperabilis*.

11. FACIES EORUM. — Supple, erant tales, et eo modo dispositae, quo dictum est, q. d. Haecenas de facieb. Ita Vatablus. Verum Romana haec jungunt sequentibus, q. d. Tam facies quam alas Cherubim fuisse extensas et eminentes. Significat haec alae agilitatem Cherubimorum et Angelorum, ac vim sublimiora penetrandi, inquit Severus in *Catena*.

Tropologie S. Gregorius, *homil.* 4: « Significatur, ait, quod omnis intentio, omnisque contem-

platio Sanctorum super se tendit, ut illud possit adipisci, quod in caelestibus appetit. Qui enim per bona quae facit, terrenam gloriam concupiscit, penas suas et faciem deorsum deprimit. »

DUO PENNAE SINGULORUM JUNGEBANTUR, — non pennis alterius Cherubini, sed inter se, q. d. Binae singulorum pennae erant aequaliter extensas, et elevatas; ac quasi junctim aut complicate, aut potius expansa. Unde Vatablus verit: *Dum ala erat ex adverso posita, et correspondentes, quibus colabantur*. Significatur His alis eos paratos fuisse ad volandum quocumque Deus jussisset. Aliis vero duabus pennis et alis tegebant femora sua. Tegumen femorum significat angelorum castitatem et puritatem ab omni concupiscentia. Secundo, quod divini sint, non tantum cum volant ad Deum in oratione; sed etiam cum per femora et pedes quasi descendunt, euntque ad opera externa, in quibus homines etiam spirituales saepe labuntur, et quasi homines deficiunt. Ita Apollonarius.

Tropologie S. Gregorius, *homil.* 4: « Quatuor, ait, sunt virtutes, quae a terrenis actibus omne penatum animal levant, in futuris videlicet amore et spes, quae sunt conjunctae; quia electi amant caelestia, et sperant quae amant; de preteritis autem timor et poenitentia, quae a Dei oculis eorum mala preterita abscondunt; » ideo tegunt eorum corpora.

12. ET UNUMQUODQUE EORUM CORAM FACIE SUA AMBULABAT. — quia facies habebant quatuor, inquit Theodoretus, ad quatuor mundi plagas: ergo ad quaecumque incederet, coram facie una, quae illi plagae obversa erat, ambulabant. Audi Theodoretum: « Homo, ait, ad borealem partem incedens, deinde cum vult ad australem redire, necessario convertitur, unam tantum faciem sortis; sed cui tot sunt numero facies, quot partes orbis terra, huic australe nihil est, sed ubique facies illius omnia intuetur, et quocumque velit incedit, neque indiget conversione. » Ita et Richardus Victorinus, *tract.* in hanc visionem, et Maldonatus.

Secundo et melius, « coram facie sua, » scilicet primaria, puta humana, q. d. Quodlibet animal licet esset quadriforme, tamen coram facie sua humana ambulabat; excepta enim triplici aliorum animalium facie, quoad cetera omnia erat homo: unde plane decebat ut ad eam faciem ambularet: alioqui enim retrogradum et averso incesu ambulasset.

UBI ERAT IMPETUS, — q. d. Deus quasi auriga, impetu flagelli et habenarum spiritum, id est vim, impulsum et energiam divinam impresserat animalibus ad progrediendum, volandum vel sistendum.

Tropologie S. Gregorius, *initio hom.* 5: « Electos, inquit, impetus spiritus agit ad charitatem, humilitatem, continentiam, etc., reprobos agit impetus carnis ad gulam, odium, iras, etc. Examinata ergo uter spiritus te agat, et cave ne impetus

carnis pro impetu spiritus latenter se subleat. »

13. ASPECTUS EORUM QUASI CARBONUM IGNIS, etc., ET IN MEDIO ANIMALIUM SPLENDOR IGNIS. — Nota: In medio animalium erat quasi fornax, vel focus sive prunarum, ut patet tum ex hoc loco, tum ex cap. x, 2, 6, 7. Ex hac fornace ignis diffusus igniebat Cherubinos, ut videbantur esse flammæ, et quasi ardentis carbonis, vel lampadae, hebraice *לפידים lapidim*, id est facule vel titiones. Idem ignis aerem ambientem splendore et fulgore complebat. Quocirca probabiliter censet Prado, ex hac Ezechielis visione ortam fuisse consuetudinem Chaldaeorum et Persarum, preferendi ante regem (qui quasi deus quidam est in terris) et ante exercitum ignem, sive arulam cum igne: hoc enim eos fecisse testantur Curtius, lib. III, et Xenophon, lib. VIII. Illos postea imitati sunt Romani, teste Herodiano, lib. I, cap. II. Tropologie S. Gregorius, *homil.* 5: « Quia, inquit, sancti viri quosdam juxta se positos, quasi tangendo, ad amorem patrie caelestis accendunt, carbonis sunt: quia vero quibusdam longe positus lucent, eorum infirmitate, nec in peccati sui tenebras corrumpunt, lampadae fiunt. »

HAEC ERAT VISIO DISCURSUS, — q. d. Videbatur in medio animalium splendor ignis discurrere, et de igne fulgur egredi. Mystice, ignis hic est charitas, et subinde tribulatio: hac enim nos carnosos purgari oportet, ait Vatablus, haecque facit ut Dei amore inflammemur.

14. IBANT (Hebraei et Septuaginta, *currebant*) ET REVERTEBANTUR, — non retro: hoc enim negavit, vers. 3 et 17, sed in latus, vel gyrum, q. d. Ad nutum aurigae, puta aurigantis Dei, nunc huc, nunc illuc se flecebant aut circumvolvebant. Ita aliqui. Secundo et melius, Vatablus, q. d. Dum irent Cherubini, non aspiciant huc illuc, sed recta ad locum, ad quem impetu spiritus Dei agebantur, tendebant: cum autem venissent ad locum quo mittebantur, revertebantur, id est convertebant se, et ibant quocumque Deus jubebat: aut revertebantur, ut rursus se sisterent Deo, quasi prompti ad alia ejus jussa excipienda, et pari rectitudine et fortitudine exsequenda. Licet enim hi Cherubini essent stipitatores tam rotarum, quam solii Dei; tamen nec rotis, nec solio erant alligati, sed Deo jubente evolabant et revolvebant celeriter instar fulguris. Deus enim in solo longe supra rotas et super Cherubim eminebat, altissime residebat. Unde poterat vel residere, vel simul cum rotis et Cherubim progredi, prout volebat. Hinc a rotis et a Cherubim separare se et divellere visus est, cap. ix, vers. 3, et cap. x, vers. 18.

Tropologie S. Gregorius, *homil.* 5, q. d. Electi sic ad bona ardent tendunt, ut his peractis ad Deum redeant, illique omnem operum gloriam ascribant.

IN SIMILITUDINEM FULGURIS, — q. d. Cherubim erant non tantum instar carbonum, sed instar